

2016-17

संस्कृती आणि साहित्य

♦ संपादक मंडळ ♦

डॉ. राजेंद्र नाईकवाडे
डॉ. गुरुप्रसाद पाखमोडे
डॉ. अजय चिकाटे
डॉ. अरविंद कटरे

विजय

संस्कृती आणि साहित्य
(प्रा. डॉ. राजन जयस्वाल गौरवग्रंथ)

प्रकाशक

सचिन जगदीश उपाध्याय

विजय प्रकाशन

हनुमान गल्ली, सीताबर्डी,

नागपूर ४४००१२

☎ (०७१२) २५३०५३९

E-mail : info@vijayprakashan.com

Website : www.vijayprakashan.com

© डॉ. राजन जयस्वाल गौरवग्रंथ समिती
मराठी विभाग, सी.पी. अॅण्ड बेरार महाविद्यालय,
तुळशीनाग, महाल, नागपूर ४४००३२

मुद्रणस्थळ

रवीन्द्र आर्ट्स

नागपूर ४४००१२

मुखपृष्ठ

संतुफ गोलेगावकर

प्रथमावृत्ती

१४ जानेवारी २०१८

(मकरसंक्रांती पौष कृ. त्रयोदशी शके १९३९)

किंमत ४५० ₹

ISBN 978-93-87042-37-7

संस्कृती आणि साहित्य

ग्रंथावधीन प्रम २०१

अनुक्रमणिका

डॉ. राजेश देशपांडे

१. भारतीय धर्मसंकल्पना	डॉ. शंकर रा. तळ्यशी	१
२. संत तुकोबांच्या वाङ्मयातील धर्मसंकल्पना	डॉ. यशवंत पाठक	१५
३. भारतीय संस्कृती आणि मराठी संतसाहित्य	डॉ. संगीता खुरद	२१
४. धर्माची लक्षणे	डॉ. मंजूषा कुलकर्णी	३२
५. माझ्या लेखनाच्या प्रेरणा सांस्कृतिक पर्यावरणात	श्रीनिवास वि. फुळकर्णी	३९
५. देशीवाद, गांधीवाद आणि भारतीय संस्कृती	डॉ. राजेंद्र नाईकवाडे	५३
६. संस्कृती आणि साहित्य : आजच्या सारस्वतापुढील आव्हाने	श्रीपाद कोठे	८२
८. देव, देश आणि धर्म : मानवनिष्ठ सांस्कृतिक संकल्पना	डॉ. उषा माधव देशमुख	८८
९. आधुनिक मराठी काव्यातील गांधीजींची प्रतिमा	डॉ. प्रज्ञा आपटे	९६
१०. शांता शेळके यांच्या कवितेतील सांस्कृतिक संदर्भ	डॉ. मीनाक्षी दरणे	१००
११. लोकतात्त्वे आणि बहिणाबाईची कविता	डॉ. दिनेश खुरगे	११८
१२. तुकडोजी महाराजांच्या भजनांतील ईश्वरभक्ती	डॉ. पद्मरेखा धनकर-वानखेडे	१४४
१३. सुरेश भटांच्या काव्यातील राष्ट्रीय जाणिवा	डॉ. राजेश देशपांडे	१५१
१४. कुसुमाग्रजांच्या कवितेतील राष्ट्रीयता	प्रा. अमित गजमिये	१६५
१५. सदानंद देशमुख यांच्या कादंबरीतील देशीयता	डॉ. ज्ञानेश्वर गहकर	१७३
१६. मराठी ग्रामीण कथा : स्त्रीप्रतिमा आणि संस्कृती	डॉ. कल्पना बोरकर	१९८
१७. समर्थ रामदास यांची समाजजागृती	डॉ. प्रेमा लेंकुरवाळे - चोपडे	२२६
१८. सांस्कृतिक राष्ट्रवादाचे आद्य प्रणेते संत नामदेव	सौ. मुक्ता केणेकर	२३१
१९. चितमपल्ली ह्यांचे 'चक्रवाचादण' : निसर्ग आणि मानव अध्यात्मबंध	डॉ. मिल्किंद चोपकर	२३८

एकतीस

सुरेश भटांच्या काव्यातील राष्ट्रीय जाणिवा

सुरेश भटांच्या कवितांचा अभ्यास करताना एक गोष्ट ठळकपणे जाणवते - ती म्हणजे भटांच्या आत्मपर, प्रेमपर, सामाजिक कवितांच्या तुलनेत राष्ट्रीय विचारांची कविता संख्यात्मकदृष्ट्या अत्यल्प आहे. भटांच्या 'रूपगंधा' मधील 'गीत तुझे...', 'मायबोली' अशा दोन; 'रंग माझा वेगळा' मधील 'जयगान', 'गे माय भू' या दोन; 'झंझाबात' मधील 'हे सकल जनांच्या देशा' ही एक; 'सप्तरंग' मधील 'कूचगीत', 'मायदेशा', 'अठराशे सत्तावन' या तीन व 'सवंतीचा मुजरा' मधील 'उचल तुझी तलवार', 'बोलता एक लाखात' या दोन-अशा एकूण नऊ कविता व इतर कवितांमधील काही द्विपदीमधून भटांचे राष्ट्रप्रेम, महाराष्ट्रप्रेम व मायबोलीविषयीचा गर्व व जिद्दाला प्रकट झालेला आहे. भटांच्या ह्या कवितांची संख्या कमी असली तरी त्यांच्या राष्ट्रविषयक, महाराष्ट्र व मायबोली मराठीविषयक भावना किती तीव्र होत्या हे स्पष्ट करण्यास पुरेशा आहेत.

सुरेश भटांच्या राष्ट्रीय जाणिवांच्या कवितांचा अभ्यास करताना त्यांची काही वैशिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे सांगता येतात :
मायबोली, मायभू हा श्रद्धेचा, प्रेमाचा व भक्तीचा विषय सुरेश भटांच्या आपल्या मायभूमीतील श्रद्धा, प्रेम व भक्ती या भावना किती तीव्र होत्या हे त्यांच्या मायभूमीचा गौरव

सुरेश भटांच्या काव्यातील राष्ट्रीय जाणिवा | १५१